

İntiqam Mehdizadə:

Məlik Dadaşovun mənimlə son müsahibəsi

"Bu gün dünəndən başlayır" silsiləsindən

— Məlik müəllim, gəlin bir anlığa indiyə qədər səhnədə, elcə ekranda yaratdığınız obrazların mənzərəsini göz öünüə gətirək. "Sənsiz"da Tərlan, "Axırıcı aşırı"da Qəmən, "Ulduzlar sönmür"da Nəriman Nərimanov, "Dəli Kür"da Molla Sadıq, "26-lar"da Əzizbəyov, "Müsyəl Jordan və Dəriş Məstəli şah"da Dəriş, Şekspirin Maqbeti və sairə. Çox qəribə, həm də təzadlı mənzəredir. Burası düzdür ki, taleyi boyu aktyorun öhdəsinə müxtəlifliyi, dəyişkənliliyi səhnədə, çəkiliş meydancalarında yaşamaq missiyası düşür. Bu çalpaçıqlıq bezdirməyibmi siz. Real həyatda necə, bütün bunlardan sonra xarakterinizdəki ilkinliyi, özəlliyi qoruya bilmisizmi?

— İnsani təbiətdən ayrı saymaq olmaz, o da təbiətin bir parçası, özü də ən ali hissəsidir. Təbiətdəki gözəllik, rəngarənglik insan xarakterində də mövcuddur. Fikir vermisiz, bir bağda bir kökün üstündə bitən alma ağacını göz

önüna gətirəndə, görürsen — onun gündögəna sarı olan budağındaki meyvələrin rəngiyle günbatan tərəfdəki meyvələrin rəngi başqa-başqadır. Dadında, tamında da fərqli var. Yaxud bir ananın bətnindən dünyaya gələn 5 uşağın hər birinin öz xasiyyəti, vərdişləri olur. Bunların hamısı təbiətin qanunları ilə baş verir. Bax, mən səhnədə, ekranda canlandırdığım surətlərə də təbiətin qanunlarına görə yanaşır, fərdi xüsusiyyətləri üzərində dərindən-darinə düşünür, sonra onlara yaxınlaşırıam. Hər defəsində də çalışıram ki, onları dövrə, vaxta, mühitə, dövrün siyasi, içtimai qanunlarına görə öz qəlb süzgəcimden keçirim, tamaşaçının həzm ede bilecəyi məqama yetirim. Yaratdıqlarımın bəziləri tarixi simalar, bəziləri isə yaşadığımız dövrün personajları olub. Zənnimcə bir aktyor kimi qarşıma qoyduğum məqsəde nail ola bilmişəm. Qaldı şəxsi xarakterimin dəyişilib-dəyişilməməsi məsələsinə, əlbət ki, dövrün, zamanın diktəsi, yaşın artmasıyla birgə mənim də istər zahirimdə, istərsə batınimdə

TV-RADİO

müəyyən dəyişikliklər baş verib. Amma, şükü Allaha ki, bütün bunlar yaxşıya doğru olub, həle ki, qulağıma şikayətlər gelmir. Bir daha deyirəm, ola bilsin texniki inkişaf, siyasi, sosialı sferədakı dəyişikliklər, insanların özünün gündən-güne inkişaf etməsi məndən də yan keçməyib. Amma türklər demiş, kəsinliklə bildirirəm ki, aktyor kimi yaratdığım obrazların heç birisi, mənfi-müsbətliyindən asılı olmayıraq, mənim xarakterimə təsir etməyib, eksinə, daha təcrübəli olmuşam, mənəvi baxımdan daha da zənginleşmişəm.

— Məncə, amplua məsələsində ən çox başı çəkən aktyorlardan birisi də siz olmusuz. Uzun illər siz əmək məsəbət qəhrəman kürsüsündən dəha çox mənfi fiplerin mahir ifaçısı mərtəbəsində görənlər olub və bir çoxları bu gün də inanmir ki, siz — hamının sevilmisi, müsbət qəhrəman obrazi yarada bilərsiz. Hərçənd ki, mən o tamaşaçı qismində aid deyiləm, ancaq görürəm ki, sualımdan qanınız qaraldo.

— Qaralar da. Axi, mən heç zaman amplua aktyoru olmamışam. Görürün o siz dediyiniz birinci kateqoriyaya aid olanlar ya sənət anlayışından bixəbərdirlər, ya da ki, teatra gelməyib yaratdığım səhne personajlarını görmeyənlər. Hələ 1951-ci ildə aktyor kimi səhnədə ilk addımı müsbət qəhrəman olaraq atmışam. Türkmen yazıçısı Muxtar Muxtarovun "Allanın ailəsi" tamaşasında mühəndis Arif obrazıyla. Bu işim barədə o dövrün mətbuatı həddindən artıq tərifli ifadələr işləmişdi. Ampluanın

1/2015

Qəzet

tezyiqi altına düşen aktyorun yaradıcılıq imkanları mehdudlaşır. Müasir aktyor amplua çerçevesinden uzaq olmalıdır. Aktyor o vaxt şəxsiyyətə çevirilir ki, dramaturgiyanın bütün janrlarında – komedyada, drāmda, vodevilde, farsda böyük məhərətlə çıxış eləyə bilsin. Bu yerde mən aktyorları amplua deyibin çəsidi ləməsində, bölməsində bəzi rejissorları da qinayardım. Neca yəni, bu mənfini oynaya bilər, bu, müsbəti? "Rulun böyüyü-kiçiyi yoxdur, aktyorun böyüyü-kiçiyi var" deyənlər haqlıdır. Çox qəribədir, böyük rejissorumuz, SSRİ Xalq artisti Ədil İsgəndərov məni aktyor kimi komik rollarda görürdü: 1951-ci ildən tə 1960- ci ilə qədər mənə o səpgidə roller həvələ edirdi. Məsələn, Ç. Cabbarlının "1905-ci ildə" əsərində Aram, R.Rzanın "Qardaşlar" pyesində qəzetiçi, A.Şirvanzadənin "Namus"unda Sergey, H.Cavidin "Şeyx Sənan"ında Serqo, M.İbrahimovun "Həyat" dramında Tofiq. Eyni zamanda bu rollerlə yanaşı o mənə mənfi obrazlar da təpsirirdi ki, bu da daha geniş qol-qanad açmağıma şərait yaradırdı. "Otello"da Yaqo, "Fərhad ve Şirin"da Şiruyye, Şapur, "Ana üreyi"ndə Manaflı bu qəbəldindir. Fikir verin, biri-birincə zidd olan, mənfi, fəci, dramatik, komik səpgili obrazlar... Tanınmış rejissorlarımız Tofiq Kazimov, Mərahim Fərzəlibayov da aktyor imkanlarının püxtəleşməsinə, qol-qanad açmasına geniş şərait yaradan səhne xadimlərindəndilər. Mərahim mənə iki kərə – həm Nəriman Həsənzadərin "Qoy bütün Şərq bilsin" pyesində, həm də M.Ibrahimovun "Közərən ocaqlar"ında xalqımızın böyük oğlu, gö-kənnili, siyasi xadim Nəriman Nərimanovun obrazını yaratmağı etibar eləyib. Məgər onlar amplua anlayışından xəbərsizmiydi? Xahiş edirəm

teatr, səhnə, aktyor missiyasından xəbərsiz olanlar gedib bu sahə üzrə maarifləsirlər, sonra görüm ona-buna qara yaxacaqlarmı?

– Bu sualımlın da canında siz yerində oynadacaq nəsə ola bilər. Amma mən bu hərə hamə de çoxsaylı pərəstîşkarlarınıñ tərəfindən çıxış edirəm. Ədər ki, səmimi çəvabınızı gözləyirəm. Adı dəqiq yadimdə deyil, ançaq dilimizə dublyaj olunmuş bir özbək filmiydi və orada sizin səsinizlə qoyun danışındı. Özü de filmin məhz o hissəsi çox yaddaşalan idi, maraqla baxılırdı. Bax, belə bir epizodun sizin səsinizlə dublyajına razılıq verməyinizi neçə izah ederdiniz? Görkəmli aktyor, Xalq artisti Məlik Dadaşovun səsi ekranда qoyunun dilindən eşidir. O boyda filmde cəmi bir-iki dəqiqə.

– Söznüzün qüvvəti, bir gün çox yaxın dostum mənə sual verdi ki, ay Məlik, heç sənənən gözləməzdim, o nədir oynamışın, Nəriman Nərimanovdan sonra Dərvish. Doğrusu çox tutuldum. Ona heç bir cavab vermədim. Nə deyəsiydim. Baxmayaraq ki, ədəbiyyatçı idi, amma sənədən çox üzəqdi, daha doğrusu diletant. Ona indi, sizin sualınızın müqabilində cavab verirəm. Əziz dost, aktyor o adama deyirler ki, böyük-kiçikliyindən, yaxşı-yamanlığından asılı olmayaq obrazı ruh verir, canlandırır, onu yaddaşlara hopdura bilir. Axi aktyordan tələb olunanla adı həyatdakı adamlardan tələb olunan bir deyil, aralarında yerlər göy qədər fərqli var. Bu fərqi bilmədən aktyor dünyasına nüfuz mümkün deyil. Bax, bu sədaladığım cəhətlərə görə sizin vurğuladığınız filmdəki qoyunun dilindən danışmağa razılıq verdim. Səbəbinə də açıqıyım. Həyatımızda qoyun

çoxdur. Ancaq mənim dublyaj elədiyim qoyun o qoyunlara bənzəmir axı. Filim müəllifləri çox uğurlu priyom işlədib: antipodları, xalqın malını göye sovuranları, əliyəriləri, rüşvətxorları, hələ onlardan da yuxarıda əyləşən idarə rəhbərələri, harin məmurları o qoyunun diliylə ifşa edirlər. Və bu da minim həm bir fərd, həm də aktyor kimi ürəyindən xəbər verir. Belə bir işə niyə də qol qoymayıydım? Mən özümü o yazıq qoyunun yerinə qoyub ürəyimi o ki var, boşalda bilmisdim.

– Məlik müəllim, olubmu ki, hansısa bir səhnə personajının açılışı, təhlili vaxtı rejissorla kəllə-kəlləyə gələsiz?

– Deyim ki, teatr aləmində "kəllə-kəlləyə gəlmək" adında termin yoxdur. Kifri mübadiləsi var, mubahisə ola bilər. Amma bunlar işin xeyrinə olmalıdır. Teatr işi – kollektiv işdir. Burası komponentlərdən ibarətdir. Dramaturq, rejissor, rəssam, bəstəkar, aktyorlar və digər ilk baxışdan gözədəyməz komponentlərin iştərakıyla səhna əsəri addim-addim, misqal-misqal əmələ gelir ki, burda da fikirlər, təkliflər, arzular, mübahisələr qaçılmazdır. Dündür, bütün bunları rejissor idarə edir, o nizamlayıb yoluna qoyur. Ancaq bu o demək deyil ki, aktyor quru robot kimi susmalıdır. Axı, onun da öz baxışı, yaradacağı obrazə sözü, ondan umacağı var. Belə anlında o, rejissorla polemikaya girməli, öz fikrini bildirməli, mülahizələrini tutarı dəllişlərə sübuta yetirib onu inandırmalıdır. Teatrin belə bir qanunu var, deyir, asılqanda işleyen paltarasan da teatral olmalıdır. Bir dən o da aktyora yanaşıb deyə bilər ki, sənин dүнен yaratdıгın obraz bu günkündən daha çox ürəyimə yatdı. Sən o vaxt böyük sənətkar

adını daşımağa layiq olarsan ki, o paltaşasının da sözünü qulaqardına vurmayaşan. Axi, o da her şeyden əvvəl tamaşaçıdı. Sənin tamaşaçın. Qaldı "kelle-kelləye gəlmək" məsesi, biz rejissorla yox, bəzi tənqidçilərlə kelle-kelləye gəlirik. Bilərsiz, mənim fikrimcə, nəinki teatr kollektivinin her bir üzvü, hətta teatrdan kənar, digər peşə sahiblərinin də daxilində teatrallıq olmalıdır. Xüsusən də teatr tənqidçi sahəsində qəlam işlədən şünaslar təpədirnəq teatral olmalı, bu sahəni ən xırda dətallarınacaq öyrənməlidilər. Bir də görürsen tamaşaşa bandaxan sonra onun ideyası, rejissorun, müəllifin, digər iştirakçıların baxışlarıyla daban-dabana zidd olan tənqidçi fikirləri sağa-sola səpələyirler. Təbii ki, özüne inanın teatr belə özülsüz fikirlər qətiyyən razılışa bilməz. Hər tamaşa böyük zəhmətin bahasına, kollektivin həftələrlə, aylarla iş birliliyinin, gərgin məşqlərin, mübahisə və müzakirələrin bahasına başa gelir. Yaxşı olar bizim bəzi üzdənirəq tənqidçilərimiz kollektivin bəzəhmətinə hörmətə yanaşalar, olmayanı onun adına sırmayalar.

— Oğlunuñ Rafael Dadaşov da sizinlə birgə Milli Dram Teatrında çalışır. Onun uğurlarıyla birgə yəqin ki, nöqsanlarını da góra bilirsiniz. Bu, yəqin ki, bir ata kimi sizi həm sevindirir, həm mayus edir. Bu mənada ata Dadaşov oğlu Dadaşova nə demək istərdi, nə arzulardı?

— Bu suallə mənə çoxları üz tutub. Birçə onu deye bilərem ki, öz sənətinə böyük diqqətlə, qayğıkeşliklə yanaşır Rafael. Nöqsanlarına gelincə, qoy bu barədə onun tamaşaçıları danışın və yeri gələndə məni də xəbərdar eləsinlər ki,

onların iradlarını Rafaelə çatdırırm. Onu daim sevib-seçdiyi sənətin zirvəsində görmək, ailesilə xoşbəxt ömr yaşamasını görməkse ata kimi ən böyük arzumdur. Bu qədər.

— Biz siz “Sənsiz”

tamaşasında, bir də “Dəli Kür” filmində çox gözəl rəqs eləyən görəmüşük. Bu aktyor olduğunudan irəli gəlir, yoxsa əvvəldən canınızda olub? Ümumiyyətlə sənətin daha hansı sahələrində səriştən var?

— Nəslimin demek olar bütün üzvləri incəsənətə meylli olub.

Böyük qardaşım Süleyman gözəl müsiqiçi, digər qardaşım Salman rejissor, qardaşım qızı Brilyant müğənni və səirə. Mənə gelincə, lap əvvəldən səhnəyə rəqqas kimi çıxmışam. 1941-ci ildən 1951-ci ilə kimi Azərbaycan Dövlət Rəqs ansamblının solisti olmuşam. Rəqs müəllimimse Xalq artisti Əminə xanım Dilbazi idi. Aktyorluğá həvəsim olduğunu bildiyindən mənə dənə-dənə tapşırıldı ki, səhnə sənəti plastikani sevir, aktyor tekce rəqs edərkən yox, səhnədəki bütün hərəkətlərində buna fikir verməlidir. Mənim aktyor kimi meydana çıxmığında Əmine xanının rolu böyükdür.

Cox heysilənirəm ki, bu gün bizim bir səra aktyorlarımız rəqs eləye bilmir və mən onların bu catışmazlığını yaratdıqları obraslara tamaşa eləyəndə duyuram. Mən həm də 1941-ci ilde onillik müsiqi məktəbini bitirmişəm. Pianoda, akkardeonda, kontrabasda, qabloydə, nağarada əməlli çala bilirəm. İlyas Əfəndiyevin "Atayevlər ailəsi" pyesində mənə bir mənfi tipi yaratmağı tapşırılmışdır. Orda mən həm piano çalır, həm də oxuyurdum. Özü də mənfi obrax

olsa da, tamaşaçı alqışlarının müşayiəti ilə. Bu da mənim yalnız bir ampluasi aktyor olduğumu zənn edənlərə daha bir cavabı...

Söhbətimiz axırında hörmətli aktyorumuz son vaxtlar oxuduğu kitablardan danışdı, əzbər bildiyi şeirlərdən söylədi. Və bir də həddindən artıq qiymətləndirdiyi, özü demiş, yaradıldığı "Dərvish Məstəli şah" əsərində maftunluqla Dərvish obrazının radiodan səsini eşitmək istədi. Biz də onun istəyini yerinə yetirdik...

